

VYBRANÉ KAPITOLY Z FILOSOFIE A ETIKY

U3V

Zuzana Svobodová

Prorok 20. století a myslitelé počátku 20. století

Friedrich Nietzsche

15. 10. 1844 – 25. 8. 1900

Friedrich Nietzsche (1844-1900)

člověk jako problematická bytost v centru úvah o světě (celoživotní téma)

„Jak se člověk může znát?“ – „Je temnou a zastřenou věcí.“ Je „dosud nevymezené zvíře“, *výstřední zvířecí druh*.

Následkem „násilného odtržení od zvířecí minulosti“ trpí sám sebou, problémem svého smyslu. To je začátek, přechod, ve skutečnosti je člověk „takřka embryem člověka budoucnosti“ – prvního rodu člověk. „Člověk je čímsi tekutým a tvárným – lze z něj udělat, co kdo chce.“ Život je „vůle k moci“ (sr. Schopenhauer: vůle k životu), nikoli askeze.

Nietzsche

člověk je *zvíře, které smí slíbit* – je spojen s budoucností, za něco ručí.

„Neodvozujeme už člověka z ‚ducha‘, umístili jsme ho zpět mezi zvířata.“ Čl je *nemocí země*.

člověk není cíl, ale *most, cesta, velký příslib*

člověk nemá slibovat druhým plnění povinností, ale sám sobě naplnění člověka

Bůh je mrtev – čl se nedokáže ze své osamělosti vztahovat k Bohu

Problematika lidského života se mu stává vlastním / základním obsahem filosofování.

Nové (návrat k Empedokleovi): chce chápat člověka geneticky, jako zvíře odrostlé zvířecímu světu. N. je „mystikem osvícenství“.

Friedrich Wilhelm Nietzsche (15. 10. 1844 – 25. 8. 1900)

Friedrich W. Nietzsche (15.10. 1844 – 25.8. 1900). Dětství

- Narozen v malé obci Röcken, asi 20 km jihozápadně od Lipska. Rodiče: luteránský farář a bývalý vychovatel **Carl Ludwig Nietzsche** (1813 -1849) a **Franziska** rozená **Oehler** (1826 - 1897). V obou rodinách byla řada protestantských duchovních. Jméno Friedrich dostal Nietzsche po pruském králi Friedrichu Wilhelmu IV., který měl narozeniny ve stejný den. Roku 1846 se narodila jeho sestra Elisabeth. Po smrti otce v r. **1849** a mladšího bratra Ludwiga Josefa (1848–1850) se rodina přestěhovala do Naumburgu nad Saalou.
- V letech **1850 - 1856** žil Nietzsche v naumburské „ženské domácnosti“ s matkou a sestrou, s babičkou, se dvěma neprovdanými tetičkami z otcovy strany a se služebnou.

Friedrich W. Nietzsche. Studia

- Všeobecná chlapecká škola (osamělost)
- Soukromá škola (první přátelství – s Gustavem Krugem a Wilhelmem Pinderem – oba pocházeli z vážených rodin)
- Od roku 1854 studium na církevní škole v Naumburgu; zde vyniklo jeho jedinečné hudební a jazykové nadání
- Studium na uznávané internátní škole *Schulpforta* (1858-1864). Zde poznal jako trvalé přátele Paula Deussena a Carla von Gresdorfa. Vzniká jeho představa o antice a začal si vytvářet odstup od spíše maloměšťácko-křesťanského světa jeho rodiny.

Friedrich W. Nietzsche. Studia

- Studium protestantské teologie a klasické filologie na univerzitě v Bonnu
- Zanechal teologie, začal studovat filologii. Studoval ji u Friedricha Ritschela, s nímž roku 1865 odjel do Lipska

Friedrich W. Nietzsche. Život v datech

- **1865** – seznámení se s Schopenhauerovým hlavním dílem
- **1866** – počátek přátelství s Erwinem Rohdem
- **1868** – osobní setkání s Richardem Wagnerem v Lipsku
- **1869** – povolán na univerzitu v Basileji jako mimořádný profesor klasické filologie; styky s Jacobem Burckhardtem
- **1870** – řádná profesura; přátelství s teologem F. Overbeckem
- **1872** – Nietzsche a Wagner v Bayreuthu
- **1875** – první setkání s hudebníkem Peterem Gastem

Friedrich W. Nietzsche. Život v datech

- **1876** – přátelství s psychologem Paulem Reé; zhoršování nemoci
- **1879** – vzdává se profesury na univerzitě ze zdravotních důvodů
- **1882** – období přátelství s Lou Salomé
- **1882–88** – pokus o přehodnocení všech hodnot
- **1889** – duševní zhroucení v Turíně
- **1897** – úmrtí matky; se sestrou přesídlení do Výmaru
- **25. 8. 1900** – Nietzsche ve Výmaru umírá

Friedrich W. Nietzsche. Životní dílo v datech

- **1869 – 71** – vznik *Zrození tragédie*
- **1872** – basilejské přednášky *O budoucnosti našich vzdělávacích ústavů* (publikováno až z pozůstalosti)
- **1873** – První *Nečasová úvaha: David Strauss, vyznavač a spisovatel*; Druhá *Nečasová úvaha: O užitku a škodlivosti historie pro život*; Fragment: *Filosofie v tragickém století Řeků*
- **1874** – Třetí *Nečasová úvaha: Schopenhauer jako vychovatel*
- **1875 – 76** – Čtvrtá *Nečasová úvaha: Richard Wagner v Bayreuthu* (1876 – zhoršování nemoci)
- **1876 – 78** – *Lidské, příliš lidské* – 1. díl
- **1880** – *Poutník a jeho stín. Lidské, příliš lidské* – 2.díl
- **1880 – 81** – *Ranní červánky*

Friedrich W. Nietzsche. Životní dílo v datech

- 1881 – 82 – *Radostná věda*
- 1883 – 85 - *Tak pravil Zarathustra*
- 1884 – 85 - *Mimo dobro a zlo*
- 1887 – *Genealogie morálky*
- 1888 – *Případ Wagner*; Dokončení *Dionýsových dithyrambů*; *Soumrak model*; *Antikrist. Pokus o kritiku křesťanství*; *Ecce homo*; *Nietzsche kontra Wagner. Akta psychologova*

Friedrich W. Nietzsche. Díla přeložená do češtiny (nejnovější vydání)

- ***Radostná věda***. Překlad Věra Koubová. Vydání čtvrté, opravené, v nakladatelství OIKOYMENH první. Praha: OIKOYMENH, 2024. 299 stran. Knihovna novověké tradice a současnosti; svazek 122. ISBN 978-80-7298-608-8.
- ***Zrození tragédie***. Překlad Petr Kitzler. První vydání. Praha: OIKOYMENH, 2024. 129 stran. Knihovna novověké tradice a současnosti; svazek 125. ISBN 978-80-7298-631-6.
- ***Zrození tragédie, čili, Hellénství a pesimismus***. Překlad Otokar Fischer. Vydání páté, ve Vyšehradu třetí. V Praze: Vyšehrad, 2024. 223 stran. Krystal; svazek 11. ISBN 978-80-7601-963-8.
- ***Also sprach Zarathustra: ein Buch für Alle und Keinen von Friedrich Wilhelm Nietzsche = Zarathustra promluvil: kniha pro všechny a nikoho od Friedricha Wilhelma Nietzscheho***. (V německém originále se souběžným českým překladem.) Překlad Ráchel Vránová. Praha: Dauphin, 2023. 189 stran. ISBN 978-80-7645-385-2.
- ***Nečasové úvahy***. Překlad Jan Krejčí a Pavel Kouba. V OIKOYMENH vydání druhé, opravené. Praha: OIKOYMENH, 2023. 298 stran. Knihovna novověké tradice a současnosti; svazek 50. ISBN 978-80-7298-589-0.
- ***Ranní červánky: myšlenky o morálních předsudcích***. Překlad Věra Koubová. Vydání druhé, opravené, v nakladatelství OIKOYMENH první. Praha: OIKOYMENH, 2023. 315 stran. Knihovna novověké tradice a současnosti; svazek 119. ISBN 978-80-7298-605-7.
- ***Mimo dobro a zlo: předehra k filosofii budoucnosti***. Překlad Věra Koubová. Vydání čtvrté, opravené, v nakladatelství OIKOYMENH první. Praha: OIKOYMENH, 2021. 223 stran. Knihovna novověké tradice a současnosti; svazek 108. ISBN 978-80-7298-585-2.
- ***Pozdní pozůstalost: s konkordancí ke kompilaci Vůle k moci*** (Der Wille zur Macht) z let 1906 a 1911. II., (1887-1889). Překlad Věra Koubová. První vydání. Praha: Oikoymenh, 2020. 565 stran. Knihovna novověké tradice a současnosti; svazek 108. ISBN 978-80-7298-564-7.
- ***Genealogie morálky: polemika***. Překlad Věra Koubová. Vydání druhé, opravené, v nakladatelství OIKOYMENH první. Praha: OIKOYMENH, 2019. 159 stran. Knihovna novověké tradice a současnosti; svazek 99. ISBN 978-80-7298-369-8.
- ***Dionýské dithyramby a jiné básně***. Překlad Věra Koubová. Vydání druhé, v OIKOYMENH první. Praha: OIKOYMENH, 2018. 153 stran. Knihovna novověké tradice a současnosti; svazek 89. ISBN 978-80-7298-350-6.

Friedrich W. Nietzsche. Díla přeložená do češtiny (nejnovější vydání)

- ***Lidské, příliš lidské: kniha pro svobodné duchy.*** Překlad Věra Koubová. Vydání druhé, v jednom svazku první (1. vyd. 1. dílu 2010, 1. vyd 2. dílu 2012). Praha: OIKOYMENH, 2018. 557 stran. Knihovna novověké tradice a současnosti; svazek 96. ISBN 978-80-7298-336-0.
- ***My filologové.*** Druhé, opravené vydání. Praha: OIKOYMENH, 2018. 157 stran. Knihovna novověké tradice a současnosti; svazek 97. ISBN 978-80-7298-351-3.
- ***Antikrist*** [online]. Překlad Josef Fischer. V MKP 1. vydání. Praha: Městská knihovna v Praze, 2017. 1 online zdroj (77 stran). E-knihovna [cit. 2025-04-03]. ISBN 978-80-7587-213-5. Dostupné z: <http://search.mlp.cz/searchMKP.jsp?action=sTitul&key=4357745>.
- ***O pravdě a lži ve smyslu nikoli morálním.*** Překlad Věra Koubová. Třetí vydání. Praha: OIKOYMENH, 2017. 59 stran. Oikúmené. Malá řada; svazek 5. ISBN 978-80-7298-527-2.
- ***Filosofie v tragickém období Řeků.*** Překlad Jan Březina a Jiří Horák. Vyd. 2., Ve Vyšehradu 1. Praha: Vyšehrad, 2014. 107 s. Krystal; sv. 17. ISBN 978-80-7429-481-5.
- ***Rané texty o hudbě a řeči.*** Překlad Robert Roreitner. Vyd. 1. Praha: OIKOYMENH, 2010. 170 s. Oikúmené; sv. 164. ISBN 978-80-7298-419-0.
- ***Ecce homo: jak se stát, čím kdo jsme.*** Překlad Josef Fischer. V Olomouci: J. W. Hill, 2001. 132 stran. ISBN 80-86427-13-7.
- ***Soumrak model, čili Jak se filosofuje kladivem.*** Olomouc: Votobia, 1995.
- ***O životě a umění.*** Překlad Jaroslav Kabeš. V Olomouci: Votobia, 1995. 102 stran. Malá díla. ISBN 80-85885-54-9.
- ***Duševní aristokratismus.*** Překlad Vítězslav Tichý. Olomouc: Votobia, 1993. 124 s. ISBN 80-85619-87-3.

Friedrich W. Nietzsche. Filosofie

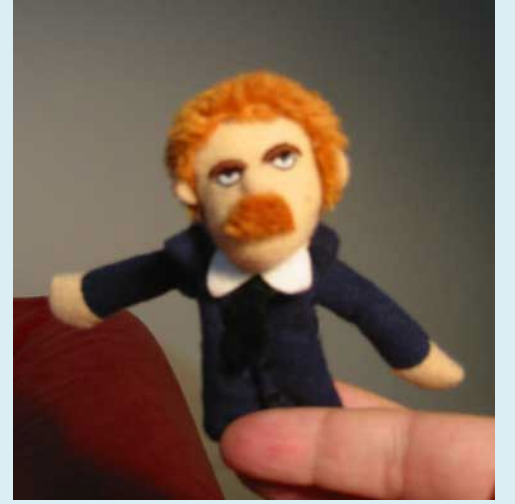
- Filosofie je silně poznamenána jeho životním osudem a zároveň stále silnějším pocitem, že **právě on musí něco podniknout pro záchranu světa**, ohroženého „nihilismem“.
- Po „**smrti Boha**“, kterou z jeho pohledu připravila západní tradice platonismu a křesťanství, žijeme všichni v hluboké lži, protože předstíráme, jako kdyby stále platila křesťanská morálka, ačkoli v ni v hloubi duše nevěříme. V zoufalství nad ztrátou životních hodnot se Nietzsche nadchnul romantickou představou „řeckého ducha“, jak se ji domníval nalézt v antické tragédii. Je to **Dionýsos**, řecký bůh nespoutané životní síly, který pro něho pravdivě vyjadřuje skutečné postavení člověka ve světě. Velikost člověka je v tom, že může **hrdě vzdorovat a bezohledně prosazovat svoji „vůli k moci“**, jejímž cílem musí být překonání člověka čili nadčlověk.

Friedrich W. Nietzsche. Filosofie

- Základním principem Nietzscheho velmi nesystematického filosofování je nelítostná **poctivost**, jež si nezastírá beznadějnost lidského osudu a „překonává“ ji statečným přijetím té „nejtěžší myšlenky“. Člověk se musí smířit s tím, že se všechno opakuje. Zároveň se však může vzepřít tím, že přitaká své **vůli k moci**, že rozvíjí svoji **tvořivost**, že **tvoří své vlastní hodnoty**, a tak připravuje cestu k **nadčlověku**.
- Nietzscheho **titanismus** ke konci života přechází v megalomanií, přesvědčení o vlastním spasitelském poslání

Friedrich W. Nietzsche.

Vliv myšlenek a učení

- **Psychoanalýza** – S. Freud, C. G. Jung, L. Binswanger
- **Filosofie** – existencialismus, fenomenologie – především M. Heidegger, postmoderní filozofie – M. Foucault nebo R. Rorty
- **Literatura** – Ladislav Klíma

Pozvánka

Projděte se Prahou Franze Kafky:

<https://photos.app.goo.gl/q9NSD38AHzHKYvNs6>

Text k tématu:

J.-P. Sartre: *S vyloučením veřejnosti*

= *Za zavřenými dveřmi* (*Huis-clos*, 1944)

Jean-Paul Charles Aymard Sartre

** 21. 6. 1905, Paříž – + 15. 4. 1980, Paříž*

Otec zemřel, když Jeanu-Paulovi 15 měsíců

1924-1928 na École Normale Supérieure zde tehdy: Maurice Merleau-Ponty (*1908), Raymond Aron, Simone de Beauvoir (*1908), ta přijata na École normale supérieure v r. 1928; umístila se v přijímacích zkouškách jako druhá, po Simone Weil (*1909)

1924 de l'École normale
supérieure (rue d'Ulm, Paris,
5è arrond

Jean-Paul Sartre

*** 21. 6. 1905, Paříž – + 15. 4. 1980, Paříž**

1931-1945 působil jako učitel. Cestoval: Egypt, Itálie, Řecko, USA.

1933-34 studuje v Berlíně spisy *Edmunda Husserla* a *Martina Heideggera*.

1938 zveřejnění románu *La nausée* (česky *Nevolnost*)

narukoval do armády a padl na 9 měsíců do německého zajetí
(*Sešity z podivné války*)

Jean-Paul Sartre

*** 21. 6. 1905, Paříž – + 15. 4. 1980, Paříž**

Po propuštění se angažoval v hnutí odporu a žil jako svobodný spisovatel, levicové smýšlení.

1943 premiéra divadelní hry *Les mouches* (*Mouchy*), vydává hlavní filosofické dílo *L'etre et le néant* (*Bytí a nicota*).

1944-1952 přátelství s Albertem Camusem

Sartre (3. zleva) na návštěvě u generála George C. Marschalla v Pentagonu r. 1945)

Jean-Paul Sartre

*** 21. 6. 1905, Paříž – + 15. 4. 1980, Paříž**

Les Temps modernes – časopis, Jean-Paul zakládá společně s Maurice Merleau-Pontym a Simone de Beauvoir, první číslo v říjnu 1945

1945 *Les Chemins de la liberté* (*Cesty k svobodě*, 1947) – „hlavním hrdinou románu je vlastně Mnichov“, popisuje Francii r. 1938 a její ponížení. O Československu v této knize téměř na každé stránce, popis událostí kolem podepsání mnichovské dohody s autentickým jejím zněním (2. díl, s. 326).

Jean-Paul Sartre

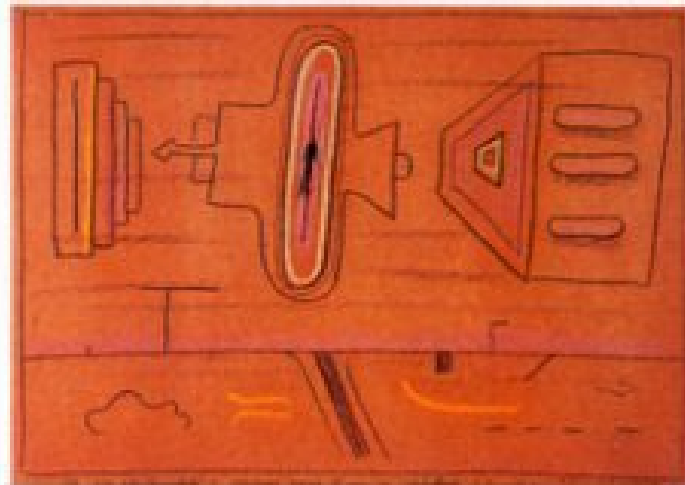
*** 21. 6. 1905, Paříž – + 15. 4. 1980, Paříž**

1946 přednáška *L'existentialisme est un humanisme* – rychlé rozšíření po Evropě, existencialismus módou.

1948 jeho díla na indexu katolické církve (index zrušen 1966 – vznikl 1559)

Jean-Paul Sartre

L'existentialisme est un humanisme

Jean-Paul Sartre

*** 21. 6. 1905, Paříž – + 15. 4. 1980, Paříž**

V 50. letech dochází k rozchodu s Merleau-Pontym i Albertem Camusem.

1960 *Critique de la raison dialectique* (Kritika dialektického rozumu: Otázka metody)

1964 udělena Nobelova cena za literaturu, odmítl přijmout

1968 se angažuje v květnové revoluci v Paříži, vydává maoistické noviny (čínský marxismus)

Fotografie z r. 1960: (zleva:) **Simone de Beauvoir, Jean-Paul Sartre, Ernesto Che Guevara** (popraven/zavražděn 1967), Kuba, zdroj: Museo Che Guevara (Centro de Estudios Che Guevara en La Habana, Cuba) – srov. (český) [rozhlasový pořad o Che Guevarovi](#)

Jean-Paul Sartre

*** 21. 6. 1905, Paříž – + 15. 4. 1980, Paříž**

1971-1972 vydáno třísvazkové dílo *L'idiot de la famille*, monumentální flaubertovská biografie.

1974 návštěva vězňů RAF (Red Army Faction) – anarchistů, teroristů z Frakce Rudé armády (1970-1998, zavraždili 34 lidí, marxistická a maoistická teroristická skupina) ve Stammheimu, Stuttgart

V závěru života trpěl vážnými zdravotními potížemi, pět let před smrtí přišel o zrak.

Osobnosti (jiné, než jste viděli na přednášce – nyní v každém řádku alespoň jedna žena)

Max Scheler	Edith Stein	Roman Ingarden	Maurice Blondel	Emmanuel Mounier
Hannah Arendtová	Albert Camus	J.-P. Sartre	Jacques Maritain	Maurice Merleau-Ponty
Iris Murdoch	Henri Bergson	M. Buber	F. Rosenzweig	E. Lévinas
Paul Ricoeur	Mary Warnock	Jacques Derrida	Karl Jaspers	Erich Fromm
Romano Guardini	Gabriel Marcel	Jean Hyppolite	Pierre Teilhard de Chardin	Simone de Beauvoir
Claude Tresmontant	Michel Foucault	Simone Weil	Edmund Husserl	Martin Heidegger
????????????????	Jan Patočka	Emanuel Rádl	Erazim Kohák	Jolana Poláková